

Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych: **Polacy o sytuacji gospodarczej kraju i** **własnej kondycji materialnej**

Warszawa, listopad 2000

- *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* wyniósł w październiku 86,2 punktu. Wynik ten był niemal taki sam jak w pierwszej połowie roku. Gorsze niż teraz rezultaty odnotowaliśmy po raz ostatni pod koniec 1994 roku, ale niemal tak samo niekorzystne opinie jak teraz panowały już pod koniec ubiegłego roku.
- Obecnie, wartość głównego *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* podwyższają opinie odnoszące się do sytuacji kraju, a zaniżają – te, które odnoszą się do sytuacji osobistej. Średnia wartość *Wskaźnika Ocen Gospodarki* wyniosła w październiku 90,4 pkt., natomiast *Samooceny Gospodarstw Domowych* – tylko 82,8 pkt. Podobna sytuacja miała miejsce również w pierwszej połowie tego roku.

TNS OBOP

ul. Dereniowa 11, 02 776 Warszawa

Tel: (48 22) 648 2044 (-46), 644 9995 Fax: (48 22) 644 9947 e-mail: obop@obop.com.pl

www.obop.com.pl

Biura w ponad 40 krajach
Grupa Taylor Nelson Sofres

Cytowanie, publiczne odtwarzanie, kopiowanie oraz wykorzystywanie w innej formie danych, informacji i opracowań zawartych w tej publikacji jest dozwolone pod warunkiem podania źródła.

* * *

Badanie *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych*¹ zostało zrealizowane przez OBOP po raz pierwszy pod koniec 1994 r. Od tego czasu, w naszych badaniach umieszczane są pytania będące podstawą tworzenia wskaźnika mierzącego w sposób „globalny” szeroko rozumianą sytuację gospodarczą – zarówno w skali „makro” (kondycji kraju) jak i „mikro” (kondycji gospodarstw domowych). Zakres i charakter pytań pozwoliły na wyodrębnienie z ogólnego wskaźnika dwóch „podwskaźników”, uwzględniających obie te dziedziny z osobna. Nasze najnowsze badanie na ten temat zostało przeprowadzone tydzień po wyborach prezydenckich². Poprzedni sondaż poświęcony tej tematyce realizowaliśmy w pierwszej połowie roku.

* * *

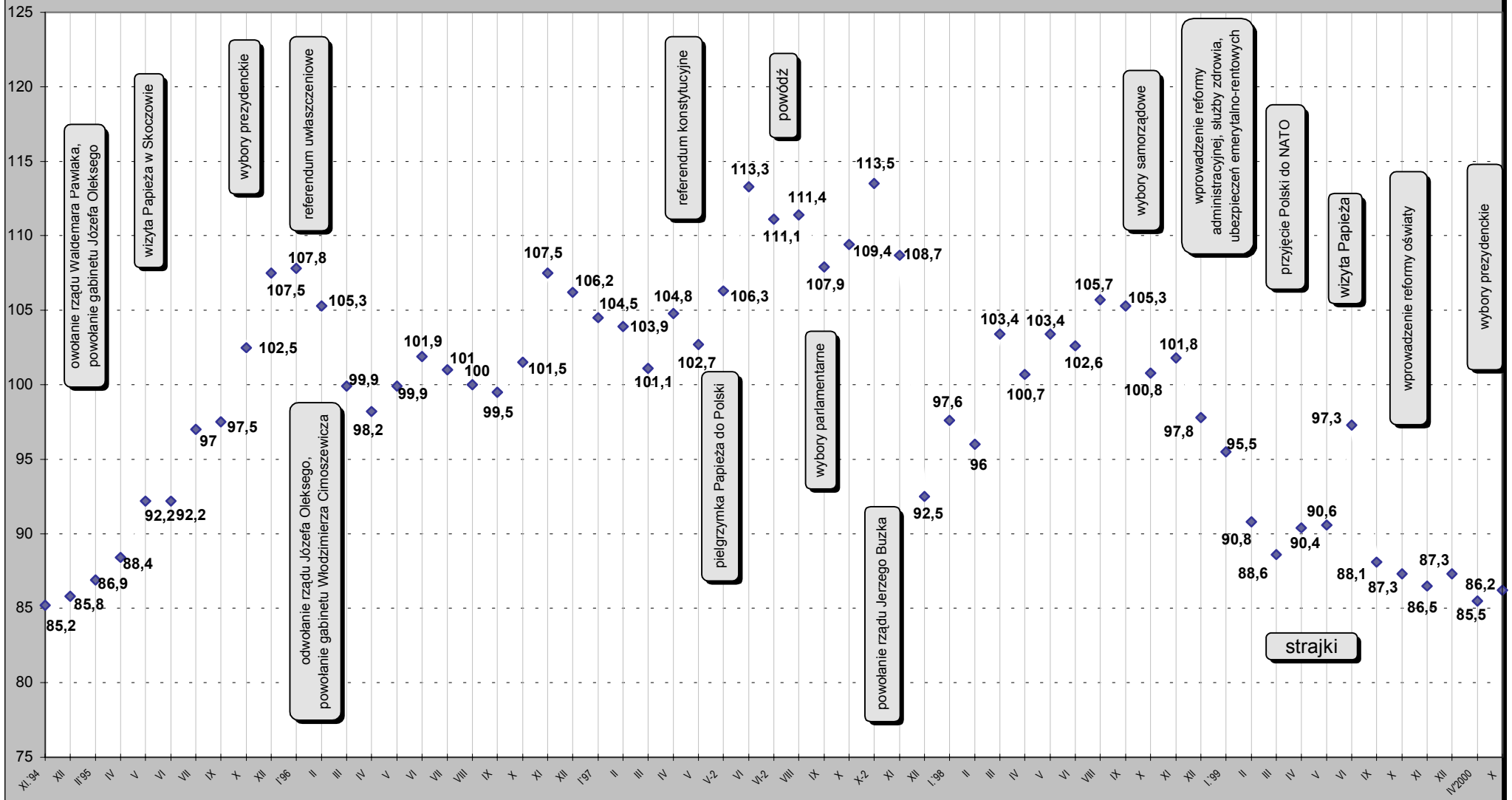
Tydzień po wyborach prezydenckich średnia wartość *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* wyniosła 86,2 punktu. Oznacza to, że w naszym kraju pesymizm w sprawach ekonomicznych pojawia się znacznie częściej niż optymizm. Wyniki z drugiej połowy roku są niemal takie same jak uzyskane w pierwszej połowie – w sondażu kwietniowym *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* wyniósł 82,9 pkt. Oznaczałoby to, że kampania prezydencka nie wpłynęła na poprawę opinii Polaków.

Raczej nie potwierdziła się więc dotychczas obserwowana prawidłowość tzw. „efektu euforii” zauważalnego w okresie powszechnych wyborów (dotyczy to głównie wyborów parlamentarnych i prezydenckich, a w mniejszym stopniu samorządowych czy referendów). Ze zjawiskiem takim mieliśmy do czynienia zarówno podczas poprzednich wyborów prezydenckich z 1995 r., jak i wyborów parlamentarnych 1997 r.

¹ *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* tworzony jest na podstawie dziewięciu pytań. Średnia wartość *Wskaźnika* – podobnie jak obu podwskaźników - kształtuje się między 0 a 200 punktów. Szczegółowe informacje zawarte są w aneksie.

² Sondaż TNS OBOP z 14-16 października 2000 r., przeprowadzono na reprezentatywnej, losowej 1093 - osobowej ogólnopolskiej próbie osób powyżej 15 roku życia. Maksymalny błąd statystyczny dla takiej wielkości próby wynosi +/-3% przy wiarygodności oszacowania równej 95%.

WSKAŹNIK NASTROJÓW EKONOMICZNYCH OBOP

Powrót do 1994 r. Z równie niekorzystnymi wynikami jak w tym roku (85,5 pkt. w kwietniu i 86,2 pkt. w październiku) miesaliśmy do czynienia rzadko w ostatnim sześcioleciu. Gorsze niż teraz rezultaty odnotowaliśmy po raz ostatni pod koniec 1994 roku (85,2 pkt. w listopadzie '94 i 85,8 – w grudniu '94), ale niemal tak samo niekorzystne opinie jak teraz panowały już pod koniec ubiegłego roku (w grudniu '99 średnia wartość *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* wyniosła 87,3 pkt., natomiast w listopadzie nawet 86,5 pkt.).

Odkąd prowadzimy badanie dotyczące nastrojów ekonomicznych, stosunkowo rzadko zdarzało się, by średnia wartość *Wskaźnika* spadała poniżej 100 punktów. Do tej pory wydawało się, że najgorszy był w tym sześcioleciu rok 1994 – w dwóch pomiarach zrealizowanych w tym właśnie roku, średnioroczna wartość *Wskaźnika* wyniosła 85,5 pkt.

Jak rodził się optymizm. W następnym roku – 1995 – było nieco lepiej, choć początek roku nie napawał zbytnim optymizmem: w lutym średnia wartość *Wskaźnika* wyniosła 86,9 pkt. potem jednak sytuacja zaczęła się poprawiać. W połowie roku było to już 97 pkt., a im bliżej dnia wyborów tym większy był optymizm. Ostatecznie, w grudniu odnotowaliśmy rekordowy rezultat – 107,5 pkt., a średnia dla całego 1995 roku wyniosła 95,5 pkt.

Rok 1996 rozpoczął się optymistycznie (107,8 pkt.), ale w kolejnych miesiącach rzadko zdarzało się, by średnia wartość *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* spadała znacząco poniżej 100 punktów.

Rekordowy 1997 rok. Jeszcze lepszy niż 1996 r. był rok 1997 – średnia dla całego tego roku wyniosła 106,5 pkt. (wynik poniżej 100 pkt. odnotowaliśmy tylko raz – w grudniu). Warto podkreślić, że w tym też roku odnotowaliśmy najlepszy – jak do tej pory – wynik: w czerwcu średnia wartość *Wskaźnika* osiągnęła aż 113,3 pkt.; podobnie w drugim pomiarze październikowym – 113,5 pkt.

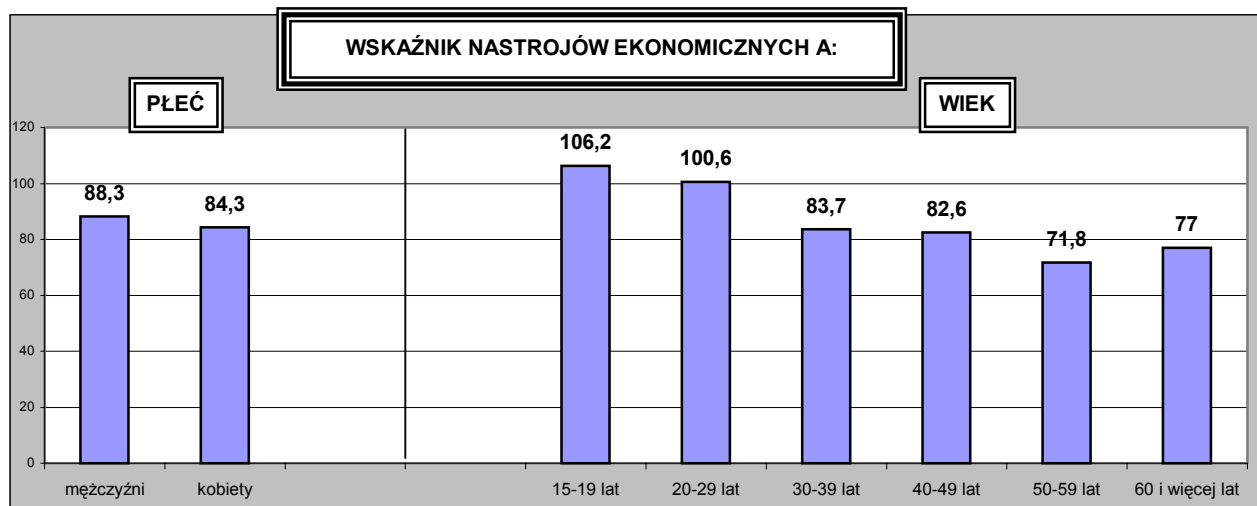
Potem coraz gorzej. Zapowiedź pogorszenia nastrojów z grudnia 1997 r. sprawdziła się, choć wyniki nie były jeszcze pesymistyczne – średnia dla całego 1998 roku wyniosła 101,4 pkt. – a więc nadal nieco więcej było optymistów niż pesymistów. Jednak już w 1999 roku średnia wartość *Wskaźnika* ani razu nie przekroczyła „magicznych” 100 punktów. Średnia wartość *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* dla całego roku wyniosła zaledwie 90,2 pkt.

* * *

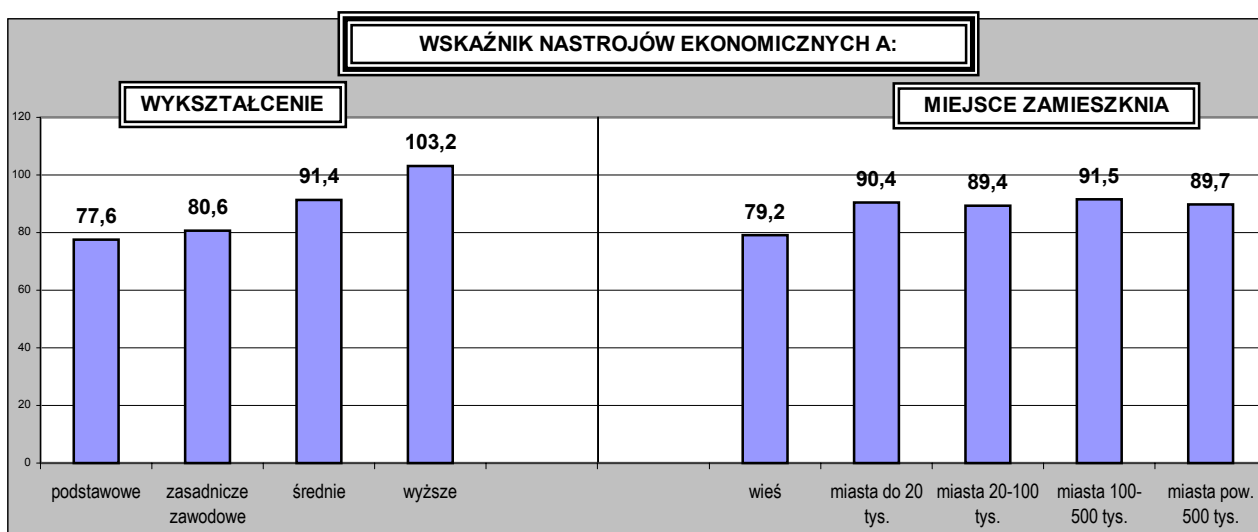
Optymizm w sprawach ekonomicznych nieco częściej występuje wśród mężczyzn (88,3 pkt.) niż kobiet (84,3 pkt.). Większą rolę niż płeć odgrywa wiek. O sprawach

L

gospodarczych z zadowoleniem wypowiadają się przede wszystkim ludzie młodzi – nastolatki (106,2 pkt.) i dwudziestolatki (100,6 pkt.). Wśród starszych występuje już większy pesymizm – najbardziej pesymistyczni w ocenach są pięćdziesięciolatkowie (71,8 pkt.); niską wartość *Wskaźnika* odnotowano także wśród osób powyżej 60 roku życia.

Im wyższy status wykształcenia, tym więcej pozytywnych opinii o sprawach ekonomicznych – wartość *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* wyniosła zaledwie 77,6 pkt. wśród osób z wykształceniem podstawowym i aż 103,2 pkt. – z wykształceniem wyższym. Podobnej zależności nie widać analizując wielkość miejsca zamieszkania ludzi. Mieszkańców miast (niezależnie od tego czy są to mieszkańcy miasteczek czy największych aglomeracji) charakteryzuje mniej więcej podobny poziom optymizmu, jeśli chodzi o sprawy ekonomiczne (89,4-91,5 pkt.). Odmienna sytuacja ma miejsce na wsiach, gdzie pesymizm jest znacznie powszechniejszy (79,2 pkt.).

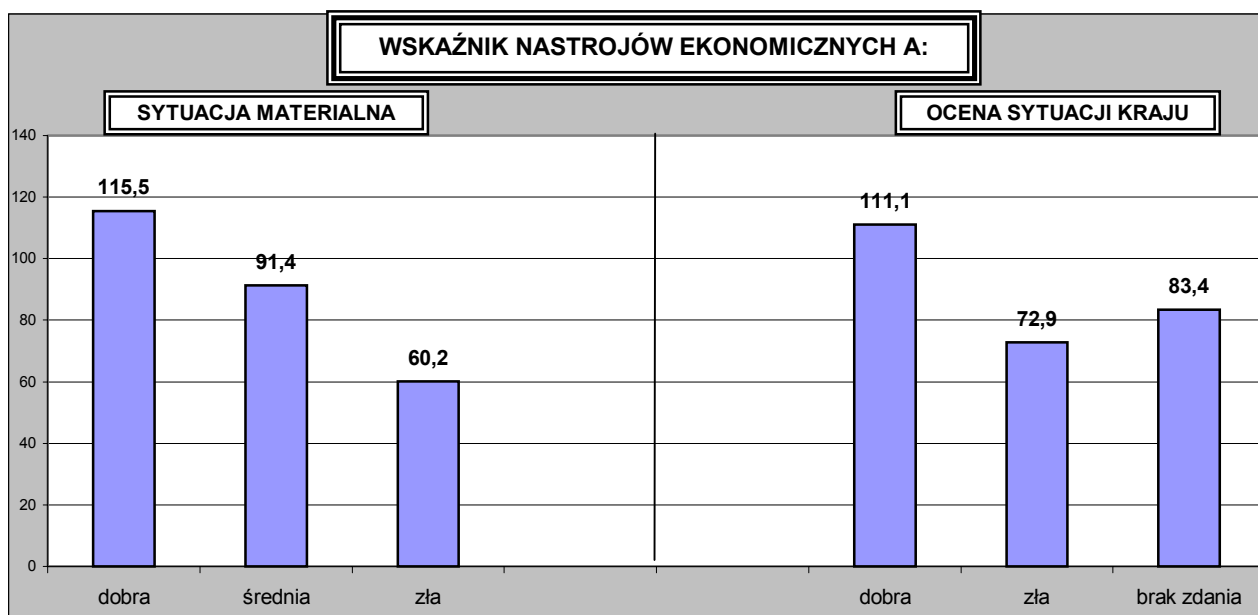
Osoby najbardziej zadowolone ze stanu gospodarki i sytuacji własnej, to przede wszystkim uczniowie i studenci. W nieco mniejszym stopniu, ale także dość duże

L

zadowolenie występuje wśród kierowników i specjalistów oraz pracowników fizyczno-umysłowych. Na drugim biegunie znajdują się renciści, rolnicy, a także emeryci, których opinie cechuje największy pesymizm.

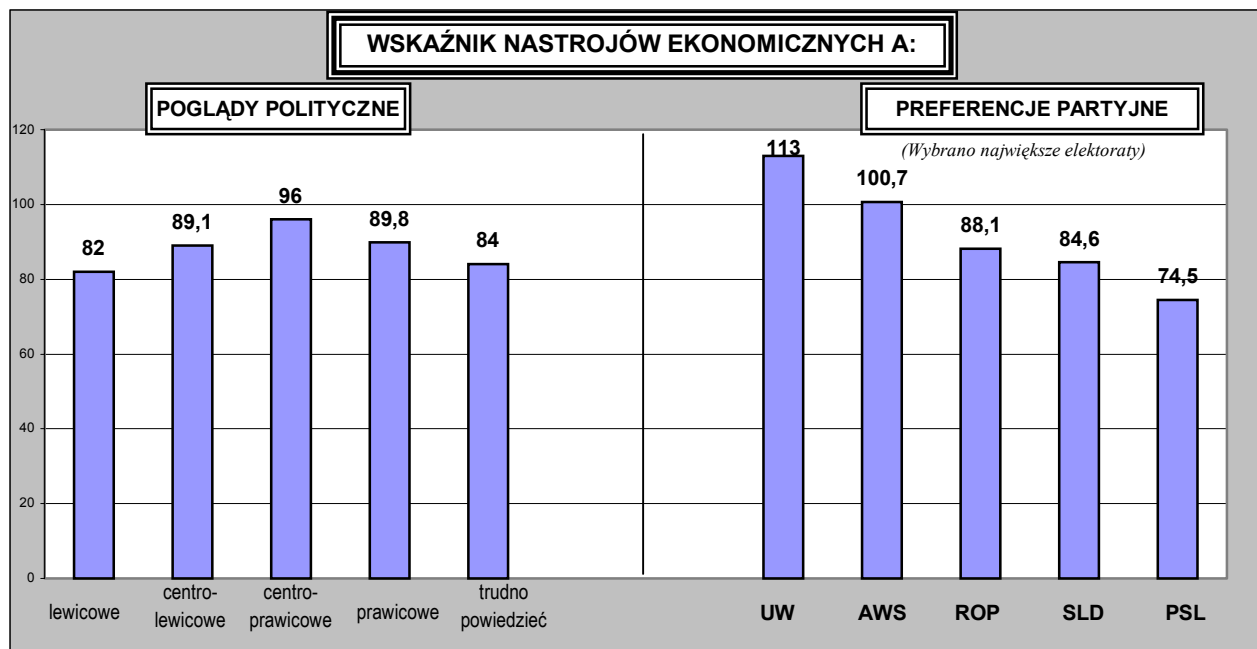

Opinie o sprawach dotyczących gospodarki najsilniej związane są jednak z oceną sytuacji materialnej i postrzeganą sytuacją kraju. Im większe zadowolenie z własnych warunków bytowych oraz kierunku przemian w kraju, tym częstszy optymizm w sprawach makro- i mikroekonomicznych.

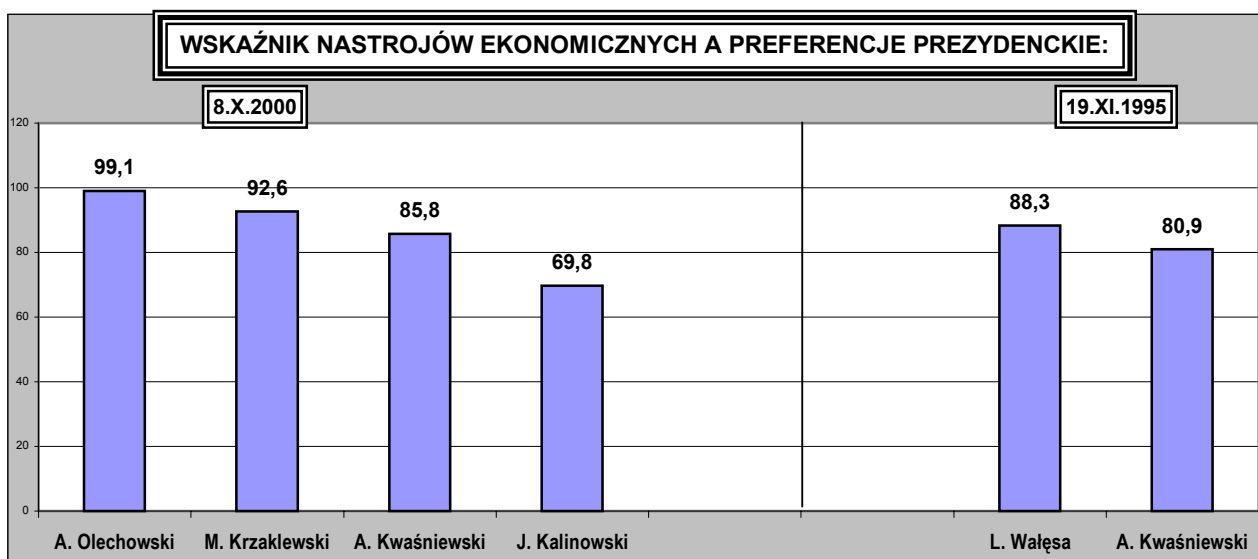

L

Nastroje ekonomiczne wiążą się także z poglądami i postawami ludzi wobec spraw politycznych. Największy optymizm wyróżnia ludzi o poglądach centroprawicowych (96 pkt.), elektoraty UW (113 pkt.) i AWS (100,7 pkt.). Najbardziej pesymistyczne nastroje wyróżniają natomiast lewicowców (82 pkt.) oraz elektorat PSL (74,5 pkt.).

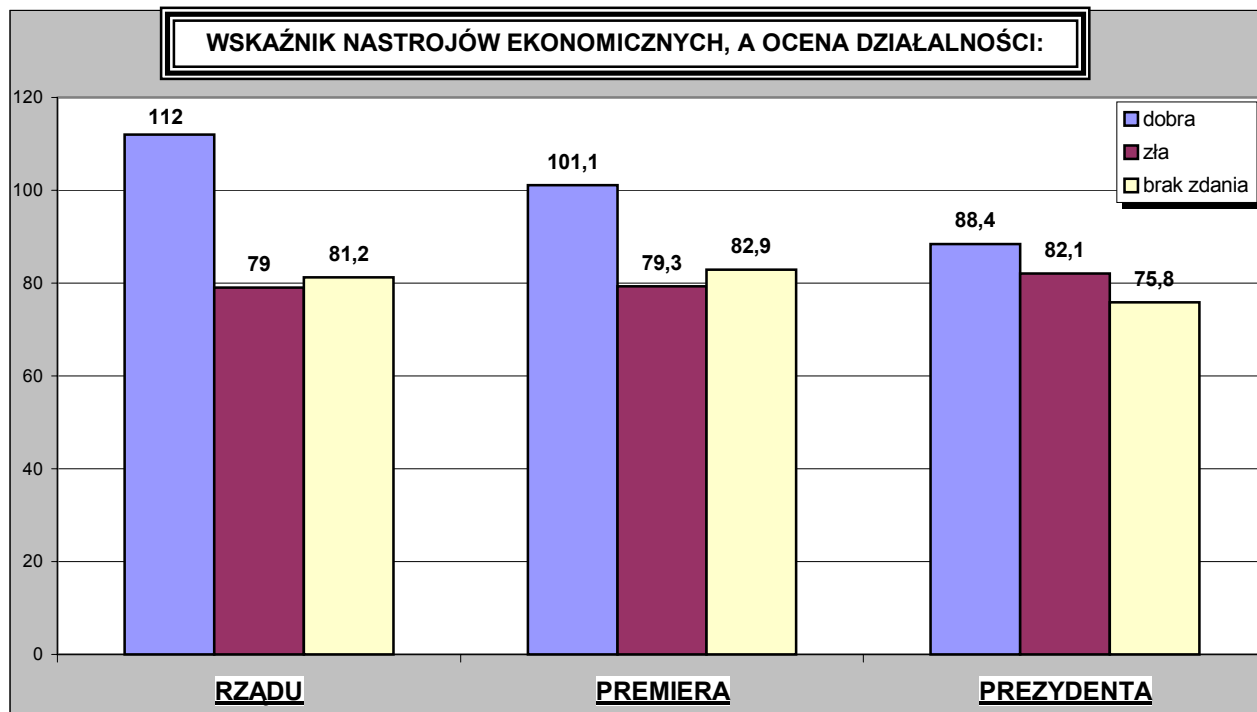

Najbardziej optymistycznie o sprawach ekonomicznych wypowiada się elektorat Andrzeja Olechowskiego i Mariana Krzaklewskiego z tegorocznych wyborów prezydenckich. Najgorzej wypada pod tym względem elektorat Jarosława Kalinowskiego. Spośród elektoratów kandydatów z II tury głosowania w 1995 r., większe zadowolenie cechuje dawanych wyborców Lecha Wałęsy niż Aleksandra Kwaśniewskiego. Co interesujące elektorat Kwaśniewskiego z tamtego głosowania jest bardziej pesymistyczny niż jego obecni wyborcy.

L

Opinie dotyczące ocen i prognoz odnośnie spraw gospodarczych w skali kraju jak i w skali jednostek wiążą się z opiniami na temat trzech najważniejszych instytucji politycznych – rządu, premiera i prezydenta. Najbardziej istotne są tutaj opinie na temat działalności rządu, w mniejszym stopniu premiera, a w najmniejszym – prezydenta.

Na zakończenie informacji dotyczących kształtowania się nastrojów ekonomicznych w poszczególnych grupach społeczno-demograficznych, warto zwrócić uwagę jeszcze na kilka szczegółów:

- fakt czy w rodzinie są dzieci czy też nie, nie przekłada się na poziom ogólnego optymizmu. Co ciekawe, dopiero w rodzinach wielodzietnych – chodzi o gospodarstwa domowe, w których wychowuje się troje lub więcej dzieci poniżej 18 roku życia – *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* osiąga wartość 78,7 pkt. (dla porównania w gospodarstwach bez dzieci, z jednym lub dwójką dzieci jego wartość wynosiła od 85,2 pkt. do 89,3 pkt.).
- większemu optymizmowi sprzyjają luźniejsze związki z Kościołem. Wśród osób wierzących i regularnie praktykujących średnia wartość *Wskaźnika* wyniosła 82,5 pkt., wśród wierzących i nieregularnie praktykujących – 89,4 pkt., natomiast wśród niewierzących – już 110,4 pkt.
- Zainteresowanie polityką w niewielkim stopniu wiąże się z postrzeganiem sytuacji gospodarczej. Tylko nieznacznie częściej pesymizm występuje wśród osób niezainteresowanych sprawami życia publicznego (83,8 pkt.) niż wśród

L

tym zainteresowanych (89,5 pkt.). Wartości te niewiele odbiegają jednak od średniej wartości *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych*.

- Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku uczestnictwa w ostatnich wyborach prezydenckich. Nieco większy pesymizm charakteryzuje ludzi, którzy nie poszli głosować (82,2 pkt.) niż tych, którzy 8 października poszli do urn wyborczych (86,2 pkt.). Najbardziej wyróżnili się ci, którzy nie posiadali jeszcze praw wyborczych (100,7 pkt.). Podobna zależność dotyczy także i innych elekcji ostatnich lat – osoby, które nie szły głosować są nieco bardziej pesymistyczne w swoich opiniach, natomiast te, które deklarowały udział w głosowaniach – nieco bardziej optymistyczne.

Oceny gospodarki

a samoocena gospodarstw domowych

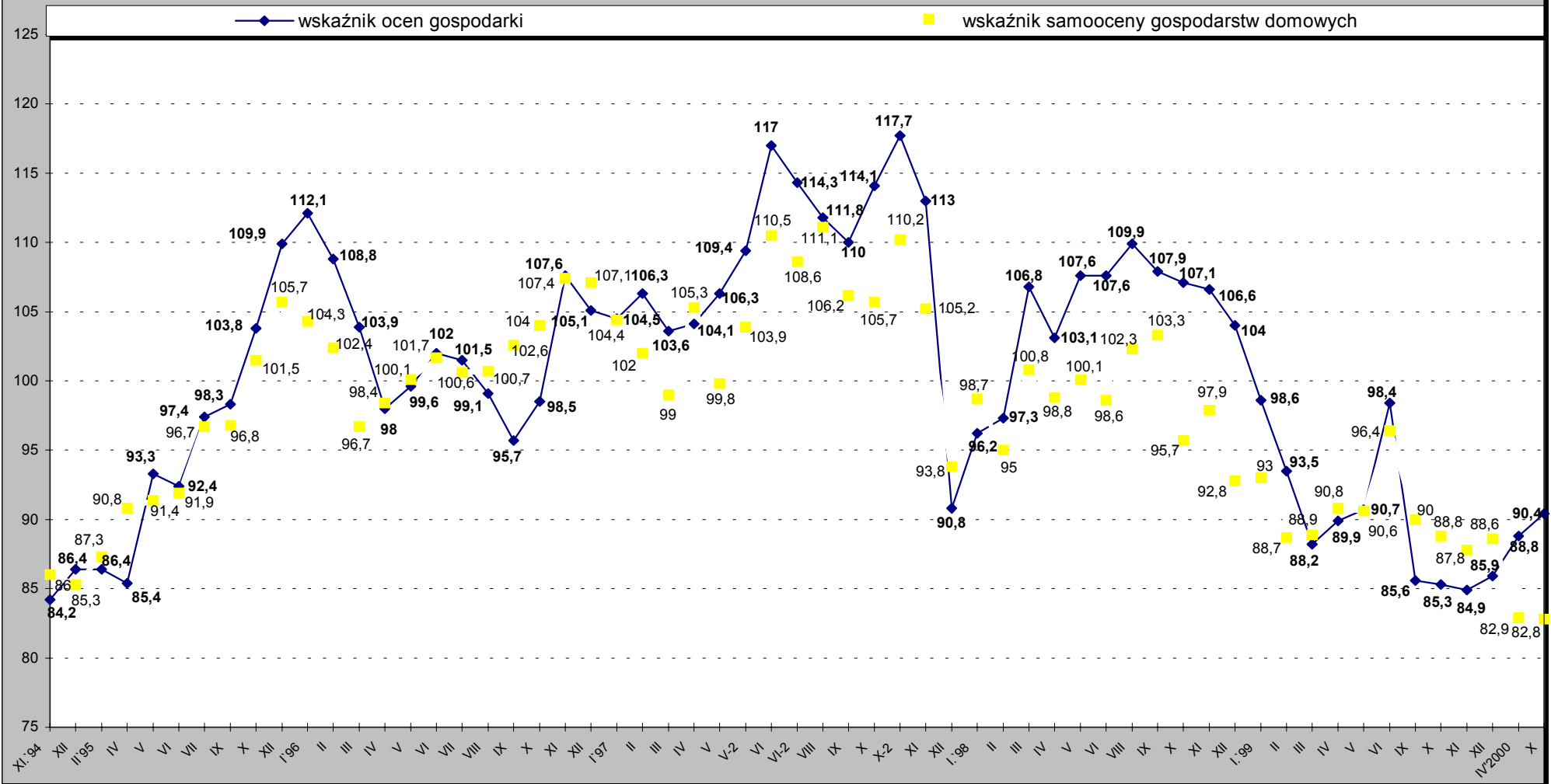
Jak już wspominaliśmy wcześniej, z ogólnego *Wskaźnika Nastrojów Ekonomicznych* wyodrębniliśmy dwa podwskaźniki – jeden z nich odnosi się do spraw makroekonomicznych – gospodarki kraju, natomiast drugi – mikroekonomicznych – sytuacji gospodarstw domowych³. Pozwala to na oszacowanie, jakie kwestie mają największy wpływ na opinie ludzi o sprawach ekonomicznych i jak w różnych momentach czasu kształtuje się i zmienia postrzeganie spraw makro-, a jak mikroekonomicznych.

Obecnie, wartość głównego *Wskaźnika* podwyższają opinie odnoszące się do sytuacji kraju, a zaniżają – te, które odnoszą się do sytuacji osobistej. Średnia wartość *Wskaźnika Ocen Gospodarki* wyniosła w październiku 90,4 pkt., natomiast *Samooceny Gospodarstw Domowych* – tylko 82,8 pkt. Podobna sytuacja miała miejsce również w pierwszej połowie tego roku.

Sytuacja taka, nie jest w naszych warunkach zjawiskiem nowym. Generalnie, biorąc po uwagę wyniki średnioroczne, poziom optymizmu jest albo taki sam dla obu podwskaźników (średnie dla roku 1999, 1996 i 1995 i 1994), albo wyższą wartość przyjmuje *Wskaźnik Ocen Gospodarki* (średnie dla roku 1998 i 1997). Rzadko zdarza się, by Polacy korzystniej wypowiadali się o sytuacji osobistej niż kraju.

³ Podobnie jak w przypadku głównego wskaźnika nastrojów ekonomicznych, tak w przypadku obu podwskaźników przyjmowane wartości średnie mieszczą się pomiędzy 0 a 200 punktów.

OCENY GOSPODARKI A SAMOOCENA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Porównując wyniki obu wskaźników, najwyższą wartość w historii tego badania, odnotowaliśmy w drugim pomiarze październikowym w 1997 roku, dla *Wskaźnika Ocen Gospodarki* kiedy to wskaźnik ten osiągnął wynik 177,7 punktu.

Natomiast najniższą z odnotowywanych średnich wartości, odnotowana została właśnie teraz i dotyczyła wartości *Wskaźnika Samooceny Gospodarstw Domowych* (w kwietniu tego roku było to – 82,9, a w październiku 82,8 pkt.).

1. Wskaźnik Ocen Gospodarki

Kształtuje się obecnie na wyższym poziomie niż *Wskaźnik Samooceny Gospodarstw Domowych*. Od poprzedniego pomiaru, przeprowadzonego w pierwszej połowie tego roku, można mówić nawet o minimalnej poprawie (z 88,8 pkt. do 90,4 pkt.) i opinie te uległy kolejnej niewielkiej poprawie, jeśli wyniki te porównywać ze stanem z listopada ub. r. Obecne opinie o kondycji ekonomicznej kraju nie są więc najgorsze z dotychczasowych, choć do najlepszych wyników, o których pisaliśmy powyżej, daleko.

Najgorsze opinie o rodzimej gospodarce panowały pod koniec 1994 i 1999 roku (średnia wartość *Wskaźnika Ocen Gospodarki* w niektórych miesiącach spadała nawet poniżej 85 pkt.) i w żadnym z pomiarów nie osiągnęła granicy 100 punktów.

Najbardziej optymistyczny był pod tym względem rok 1997 (średnioroczna wartość *Wskaźnika* wyniosła 108,8 pkt. Nieco gorsze były lata 1998 i 1996, jednak wartość *Wskaźnika* przekraczała wówczas „magiczne” 100 punktów (odpowiednio było to 104,9 pkt. dla 1998 r. i 102,7 pkt. dla 1996 r.). W porównaniu z dwoma pomiarami tegorocznymi, bardziej optymistyczne były także lata 1995 (wynik średnioroczny - 95,9 pkt.) i 1999 (90,1 pkt.). Gorzej oceniany było tylko rok 1994 (85,3 pkt.).

2. Wskaźnik Samooceny Gospodarstw Domowych

Opinie dotyczące sytuacji ekonomicznej rodzin – przeszłej, obecnej jak i prognozowanej – są bardziej pesymistyczne niż opinie na temat kondycji ekonomicznej kraju. Różnica dla średnich wartości obu podwskaźników wynosi aż 7,6 pkt. Obecna sytuacja – jak już pisaliśmy – jest pod tym względem najgorsza od co najmniej sześciu lat. Inaczej niż w przypadku ocen gospodarki nie pojawiła się poprawa opinii o sprawach mikroekonomicznych – przeciwnie – w porównaniu z sytuacją z listopada ub.r. można raczej mówić o ich pogarszaniu.

Opinie o sytuacji własnej ludzi przeważnie były gorsze niż opinie o stanie gospodarki. Sporadycznie zdarzały się sytuacje odwrotne (np. początek 1995 r., druga połowa 1996 r., a ostatnio – w ostatnich miesiącach 1999 r.).

Podobnie jak w przypadku opinii o sprawach gospodarczych, tak samo w przypadku opinii o sytuacji własnej gospodarstw domowych, najbardziej optymistyczny był rok 1997 (średnioroczna wartość *Wskaźnika Samooceny Gospodarstw Domowych* wyniosła 104,7 pkt.), następny – pod względem optymizmu był już jednak nie 1998 r., kiedy to średnioroczna wartość tego podwskaźnika spadła poniżej 100 punktów (98,5 pkt.), a 1996 r. (102 pkt.). W pozostałych latach przeważał pesymizm (w 1999 r. – 90,4 pkt., w 1994 r. – 85,6 pkt. i obecnie z dwóch pomiarów – zaledwie 82,85 pkt.).

ANEKS

Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych obliczany jest na podstawie dziewięciu pytań o tematyce gospodarczej:

- ❶ ocena polskiej gospodarki w kontekście rozwoju bądź kryzysu
- ❷ prognoza materialnych warunków życia ludności w naszym kraju w perspektywie trzyletniej
- ❸ prognozy inflacyjne w perspektywie najbliższych 12 miesięcy
- ❹ skłonność do oszczędzania
- ❺ skłonność do inwestowania w dobra trwałego użytku
- ❻ ocena sytuacji finansowej własnego gospodarstwa domowego w okresie ostatnich 12 miesięcy
- ❼ prognoza sytuacji finansowej własnego gospodarstwa domowego w okresie najbliższych 12 miesięcy
- ❽ aktualna ocena sytuacji finansowej własnego gospodarstwa domowego (w odniesieniu do możliwości regularnego opłacania podstawowych świadczeń)
- ❾ ocena sytuacji na rynku pracy

Wartość minimalna *Wskaźnika* (dziewięć odpowiedzi pesymistycznych), to 0, środkowa – 100, natomiast maksymalna (dziewięć odpowiedzi optymistycznych) – 200 punktów.

Na *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* składają się dwa podwskaźniki: *Oceny Gospodarki* i *Samooceny Gospodarstw Domowych*. Oba podwskaźniki mogą przybierać – podobnie jak *Wskaźnik Nastrojów Ekonomicznych* – średnie wartości mieszczące się w granicach między 0 a 200 punktów.